

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania B. K.

przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie

o wysokość emerytury policyjnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 27 lutego 2025 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 27 czerwca 2023 r., sygn. akt III AUa 1634/21,

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. nie obciąża odwołującego się kosztami zastępstwa
procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z dnia 22 lipca 2021 r., VII U 1990/20
zmienił zaskarżoną decyzję i zobowiązał Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie (organ rentowy) do przeliczenia emerytury B. K. (ubezpieczony albo odwołujący się) poczynając od dnia 1 października 2017 roku z pominięciem art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 punkt 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 roku o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (ustawa zmieniająca).

W sprawie ustalono, że decyzją organu rentowego z 27 czerwca 2017 roku, w oparciu o art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 708, obecnie Dz.U. z 2024 r., poz. 242, ustawa zaopatrzeniowa) oraz otrzymaną z Instytutu Pamięci Narodowej informacją z 25 maja 2017 r., ponownie ustalono wysokość emerytury B. K. od 1 października 2017 r. na kwotę 2069,02 zł brutto. Odwołanie od powyższej decyzji wniósł B. K..

Za bezsporne Sąd pierwszej instancji uznał następujące okoliczności: B. K. od 1 września 1986 r. pełnił służbę jako inspektor Wydziału III Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych N., - od 1 sierpnia 1989 r. jako starszy inspektor Wydziału III SB WUSW N., - od 1 listopada 1989 r. jako starszy inspektor Wydziału Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa SB WUSW N.. W okresie od 1 października 1987 r. do 23 czerwca 1988 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Oficerskiej w Legionowie. 26 lipca 1990 r. Wojewódzka Komisja Kwalifikacyjna stwierdziła, że ubezpieczony odpowiada wymogom przewidzianym dla funkcjonariusza lub pracownika MSW określonym w ustawie do pełnienia służby - podjęcia pracy w Policji. Odwołujący z dniem 1 sierpnia 1990 r. przeszedł do służby w Wydziale Operacyjno-Rozpoznawczym Komendy Wojewódzkiej Policji w N., będąc kolejno: - starszym asystentem Wydziału Operacyjno-Rozpoznawczego KWP N., - specjalistą Wydziału Operacyjno-Rozpoznawczego KWP N., - specjalistą Wydziału Kryminalnego KWP N., p.o. Naczelnika Wydziału Kryminalnego KWP N.,

- Naczelnikiem Wydziału Kryminalnego KWP N., - delegowanym do polskiej grupy policyjnej w Siłach Pokojowych ONZ w Bośni i Hercegowinie, - ekspertem Wydziału Kryminalnego KWP K., ekspertem Wydziału Prezydialnego KWP K., delegowanym na stanowiska obserwatora Polskiego Kontyngentu Policyjnego w Misji Pokojowej Obserwatorów Organizacji Narodów Zjednoczonych w Gruzji (UNOMIG), Zastępcą Komendanta Powiatowego Policji w B..

W okresie służby odwołujący się był wielokrotnie nagradzany, w tym przez Komendanta Głównego Policji rozkazem z dnia 27 stycznia 1997 roku za udział w rozpracowaniu grupy przestępczej, która w wyniku włamania skradła z budowy zapory wodnej w C. ponad 100 kg dynamitu skalnego. Podczas pielgrzymki papieża w Polsce w dniach od 31 maja do 10 czerwca 1997 r., odwołujący odpowiadał za zabezpieczenie operacyjne wizyty na terenie ówczesnego województwa nowosądeckiego. W okresie od 25 lutego 1999 r. do 24 października 2001 odwołujący był delegowany do polskiej grupy policyjnej w Siłach Pokojowych ONZ w Bośni i Hercegowinie, gdzie przebywał dwukrotnie, zajmując szereg odpowiedzialnych stanowisk, za co został uhonorowany Medalem UN za służbę w ramach misji Narodów Zjednoczonych w Bośni i Hercegowinie. Po powrocie z misji ONZ w Bośni i Hercegowinie odwołujący zajmował się przygotowaniem polskiej Policji do członkostwa w Unii Europejskiej. Zostały mu powierzone obowiązki eksperta ds. Integracji Europejskiej w Wydziale Prezydialnym KWP w K.. Z dniem 27 listopada 2003 r. po przejściu postępowania kwalifikacyjnego, odwołujący został skierowany jako jedyny polski policjant do służby w Gruzji w ramach misji ONZ, gdzie był zastępcą szefa i szefem międzynarodowego zespołu, któremu podlegali oficerowie m.in. z Niemiec i Szwajcarii. Od 9 maja 2005 r. do przejścia na emeryturę z dniem 31 października 2006 r. odwołujący był Zastępcą Komendanta Powiatowego Policji w B.. 22 maja 2002 r. odwołujący został odznaczony Brązową Odznaką Zasłużony Policjant.

Decyzją z 4 grudnia 2006 r. odwołujący otrzymał policyjną emeryturę. Orzeczeniem z 1 lutego 2007 r. Wojewódzka Komisja Lekarska Nr 2 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w K. stwierdziła u odwołującego przewlekły zespół neurasteniczny, nadciśnienie tętnicze, zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa. Decyzją z 15 marca 2007 r. do emerytury doliczono odwołującemu 15% podstawy

wymiaru z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą, emerytura z tytułu wysługi lat wynosiła 68,43 % podstawy wymiaru. Decyzją Dyrektora Zakładu Emerytalno- Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie z 9 grudnia 2009 roku, w oparciu o art. 15b w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej oraz otrzymaną z Instytutu Pamięci Narodowej informacją z 26 października 2009 r., ponownie ustalono wysokość emerytury B. K. od 1 stycznia 2010 r. na kwotę 4374,94 zł brutto. Wyrokiem z 7 lutego 2012 r., Sąd Okręgowy w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie B. K. od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie z 9 grudnia 2009 roku.

Decyzją waloryzacyjną z 27 lutego 2017 r. określono emeryturę odwołującego do wypłaty na kwotę 4 405,50 zł. Zaskarżoną decyzją organu rentowego z dnia 27 czerwca 2017 roku, ponownie ustalono wysokość emerytury B. K. od 1 października 2017 r. na kwotę 2069,02 zł brutto. Dla strony pozwanej podstawą do ponownego obliczenia emerytury stała się informacja IPN z 25 maja 2017 r. stwierdzająca, że odwołujący w okresie od 1 września 1986 r. do 31 lipca 1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b policyjnej ustawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy ustalił, że w spornym okresie wymienionym w zaświadczeniu IPN z 25 maja 2017 r., tj. od 1 września 1986 r. do 31 lipca 1990 r. odwołujący pracował w służbie bezpieczeństwa i został skierowany do III Wydziału Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych. Pierwsze 3 lata był to okres przygotowawczy. Odwołujący był w tym czasie przygotowywany do czynności operacyjnych i analitycznych. Czynnościami operacyjnymi było zbieranie informacji, a czynnościami analitycznymi było analizowanie najważniejszych informacji.

Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie zasługiwało na uwzględnienie. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd Okręgowy wskazał, że w aktach IPN nie ma informacji, aby działalność odwołującego w okresie służby w milicji faktycznie polegała na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli. Odwołującemu nie udowodniono w niniejszym procesie,

aby dopuścić się jakichkolwiek naruszeń prawa. Organ rentowy oparł się wyłącznie na informacji IPN. Nie przedstawiono żadnych dowodów, aby odwołujący uczestniczył w bezprawnych działaniach policji politycznej. Dlatego też uznając, że policyjna ustawa emerytalna z 2016 r. narusza Konstytucję RP oraz prawa podstawowe Unii Europejskiej zapisane w Traktacie Unii Europejskiej i wynikające z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, oraz mając na względzie fakt, iż organ rentowy nie udowodnił w procesie, aby odwołujący uczestniczył w praktykach bezprawia, odrzucając zbiorową odpowiedzialność obywateli, sąd zmienił zaskarżoną decyzję poprzez nie stosowanie przeliczeń emerytury w myśl art. 15c ustawy z 2016 r. Oznacza to konieczność przeliczenia świadczenia według zasad uprzednio obowiązujących od daty wskazanej w zaskarżonej decyzji, tj. od 1 października 2017 r.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 27 czerwca 2023 r., III AUa 1634/21 w pkt I. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 22 lipca 2021 r., VII U 1990/20 i poprzedzającą go decyzję Dyrektora Zakładu Emerytalno - Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 czerwca 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości emerytury w części, ustalając, że wysokość emerytury B. K. od 1 października 2017 r. wynosi 61,13% podstawy wymiaru, przy przyjęciu 0% podstawy wymiaru za każdy rok służby od 1 września 1986 roku do 31 lipca 1990 roku, w pozostałym zakresie oddalił odwołanie i zasądził od organu rentowego na rzecz B. K. kwotę 180 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; w pkt II. w pozostałym zakresie oddalił apelację; w pkt III. odstąpił od obciążania organu rentowego kosztami postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy co do zasady przeprowadził prawidłowo postępowanie dowodowe i niewadliwie ustalił stan faktyczny, choć wymagało ono uzupełnienia, wobec czego na etapie postępowania apelacyjnego sąd drugiej instancji uzupełnił te ustalenia. Sąd Apelacyjny ustalił, co następuje: pion III Służby Bezpieczeństwa realizował zadania operacyjne związane z ochroną ustroju PRL przed „zagroženiami wrogą oraz szkodliwą antypaństwową działalnością polityczną, społeczną, ideologiczną, podejmowaną bądź inspirowaną w środowiskach nauki, oświaty i wychowania, kultury i sztuki, publikacji i wydawnictw,

zdrowia i opieki społecznej." Wszystkie sprawy związane z ochroną gospodarki oraz przeciwstawianiem się działalności opozycyjnej spoczywały na pionie III, przy czym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych na poziomie centralnym funkcjonował Departament III, natomiast w jednostkach wojewódzkich odpowiednikami tego departamentu były wydziały III. Pion III zajmował się inwigilacją, zwalczaniem szeroko rozumianej opozycji politycznej i współdziałał w tym zakresie z innymi pionami Służby Bezpieczeństwa. Realizował podstawowe zadania w zakresie rozpoznania operacyjnego wyżej wymienionych środowisk i zagadnień oraz obiektów. Generalnym zadaniem w pracy operacyjnej pionu III było rozpoznanie, przeciwdziałanie i zwalczanie przejawów działalności zagranicznych ośrodków dywersji. Na szczeblu województw działania pionu III koordynowały wydziały III komend wojewódzkich MO. W sierpniu 1989 r. w miejsce Departamentu III oraz innych jednostek organizacyjnych MSW zorganizowano Departament Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa. Zadania departamentu zostały określone jako rozpoznawanie, przeciwdziałanie i zapobieganie niezgodnej z obowiązującym prawem działalności osób lub grup (w tym przebywających na terenie PRL cudzoziemców) godzących w ogólnonarodowe dobra kultury oraz prawa i wolności obywateli, dążących do podważenia konstytucyjnego porządku i systemu parlamentarnego w państwie, a także stosujących terroryzm polityczny. Jednostka koordynowała również ochronę tajemnicy państwowej oraz informowała organy władzy o nastrojach i sytuacji społeczno-politycznej w kraju, a zwłaszcza o zagrożeniach bezpieczeństwa państwa. Pion zakończył funkcjonowanie w maju 1990 r.

Odwołujący posiada wysługę w Policji i wojsku łącznie 17 lat 2 miesiące 23 dni, procent wysługi wynosi 61,13. Z kolei okresy, o których mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej wynoszą 3 lata 11 miesięcy. B. K. 16 maja 1986 r. złożył podanie do przyjęcia o przyjęcie do pracy w organach służby bezpieczeństwa, uzasadniając, że pracując w organach SB będzie mógł bezpośrednio włączyć się do walki z przeciwnikami politycznymi wnosząc swój wkład w umocnienie socjalizmu w naszym kraju. Ubezpieczony ukończył studia techniczne w ZSRR, następnie w 1985 r. studium Podyplomowe Nauk Politycznych Akademii Nauk Społecznych PZPR. Zgodnie z notatką służbową z 8 sierpnia 1986 r. po przedstawieniu mu zagadnień,

którymi zajmuje się wydział trzeci B. K. wyraził zgodę na pracę w Wydziale III. W służbie SB miał stopnie: szeregowy MO, podporucznik MO, porucznik MO. Opinia służbowa z dnia 23 sierpnia 1989 r. za okres od 19 maja 1987 r. do 23 sierpnia 1989 r. wskazuje, że funkcjonariusz był systematycznie wyróżniany i nagradzany przez naczelnika wydziału, posiadał dobrą znajomość zasad pracy operacyjnej, w okresie służby przygotowawczej pracował na stanowisku inspektora analitycznego wydziału stykając się ze wszystkimi problemami pozostającymi zainteresowaniu służby. Pełnił funkcję inspektora analitycznego wydziału prawidłowo realizując przydzielony zakres zadań, ponadto prowadził samodzielnie pracę operacyjną w wyznaczonych zagadnieniach. Pełniona funkcja stwarzała konieczność współpracy ze wszystkimi funkcjonariuszami wydziału i pionu, zakres tych zadań wykonywany był właściwie, zatem zasadnym było mianowanie go funkcjonariuszem stałym. Natomiast zgodnie z opinią Wojewódzkiej Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 26 lipca 1990 r. B. K. odpowiadał wymogom przewidzianym dla funkcjonariusza lub pracownika ministerstwa spraw Wewnętrznych w ustawie i posiadał kwalifikacje moralne do pełnienia służby w policji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego uzupełnienie ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd Okręgowy okazało się zatem niezbędne z tego względu, że zawartość akt osobowych odwołującego się nie pozostawia wątpliwości, co do charakteru służby odwołującego się, jako służby na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, co potwierdza m.in. dokumentacja w tych aktach zawarta. Sąd Apelacyjny stwierdził, że okresy od 1 września 1986 r. do 31 lipca 1990 r. przypadają na końcową fazę okresu wskazanego w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej. Analiza akt osobowych odwołującego się załączona do akt sprawy, pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że odwołujący się znalazł się we wrześniu 1986 r. w szeregach aparatu bezpieczeństwa państwa na skutek własnych starań, z własnej woli, motywowanej pragnieniem podjęcia służby dla bezpieczeństwa publicznego państwa, co wynika z treści podania, w którym wskazał, iż pracując w organach SB będzie mógł bezpośrednio włączyć się do walki z przeciwnikami politycznymi wnosząc swój wkład w umocnienie socjalizmu w kraju. Podkreślenia wymaga, że po przedstawieniu mu zagadnień którymi zajmuje się Wydział III, wyraził zgodę na służbę w tym wydziale. Zatem miał świadomość, że podejmując prace w wydziale zajmującym się

zwalczaniem opozycji politycznej. Z opinii służbowych, wniosków personalnych zawartych w aktach osobowych odwołującego wynika, że funkcjonariusz był systematycznie wyróżniany i nagradzany. W służbie bezpieczeństwa w dosyć krótkim okresie 4 lat awansował ze stopnia szeregowego do porucznika MO. Należy pamiętać, że działania organów bezpieczeństwa państwa miały charakter systemowy. Czyny poszczególnych funkcjonariuszy z pozoru nieszkodliwe i nieistotne tworzyły opresyjny system, w którym dopuszczano się też czynów zbrodniczych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego całokształt powyższych okoliczności pozwala przyjąć, że służba pełniona przez odwołującego w spornym okresie w SB w N. była służbą na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej w znaczeniu takim, jakie nadaje mu uchwała Sądu Najwyższego III UZP 1/20. W związku z powyższym stwierdzeniem zastosowanie znajduje art. 15c ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej.

Natomiast odmienna ocena i konsekwencje prawne dotyczą służby odwołującego po 31 lipca 1990 r. Odwołujący się od 1 sierpnia 1990 r. został powołany, po przebytej pozytywnie weryfikacji do służby w Policji. B. K. ma 17 lat 2 miesiące 23 dni wysługi w Policji, procent wysługi wynosi 61,13. Wskazać należy, iż zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, emerytura policyjna przysługuje funkcjonariuszowi zwolnionemu ze służby, który w dniu zwolnienia posiada 15 lat służby w Policji, z wyjątkiem funkcjonariusza, który ma ustalone prawo do emerytury określonej w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, obliczonej z uwzględnieniem okresów służby i okresów z nią równorzędnych. Wobec tego nie ulega wątpliwości, że podstawowego przywileju emerytalnego polegającego na możliwości przejścia na emeryturę po 15 latach służby ze świadczeniem wynoszącym co najmniej 40% podstawy jego wymiaru nie nabył z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa. Emerytura obliczona z uwzględnieniem tej wysługi stanowi 55,58% podstawy wymiaru. Natomiast okresy, o których mowa w art. 13b ustawy wynoszą, 3 lata 10 miesięcy. Zapisany w art. 15 ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej mechanizm traktuje odwołującego tak samo, jak funkcjonariusza, który przez cały okres swej służby służył wyłącznie w organach PRL, organach państwa totalitarnego w rozumieniu ustawy. Na tej podstawie Sąd Odwoławczy

pominał przy ustalaniu emerytury odwołującego stosowanie wyżej cytowanego art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej.

Organ rentowy wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w części, a to: - w punkcie I sentencji wyroku, w zakresie jakim Sąd Apelacyjny nie zastosował art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej, - w zakresie punktu II i III sentencji wyroku. Skarga kasacyjna została cofnięta przez organ rentowy pismem z 20 czerwca 2024 r. a postępowanie w tym zakresie zostało umorzone.

Ubezpieczony również wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając ten wyrok w części, tj. co do pkt 1 w zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny przyjął 0% podstawy wymiaru za każdy rok służby od 1 września 1986 roku do 31 lipca 1990 roku, zarzucając naruszenie: 1) art. 13b ustawy zaopatrzeniowej poprzez nieprawidłowe jego zastosowanie przy jednoczesnym powołaniu się i zaakceptowaniu prawidłowej wykładni w/w przepisu, iż zasadnicze znaczenie dla ustalenia służby na rzecz państwa totalitarnego mają czynności wykonywane w czasie jej pełnienia przez odwołującego, a nie czynności operacyjno - techniczne niezbędne w działalności Służby Bezpieczeństwa wykonywane przez odpowiedniki terenowe jednostek organizacyjnych MSW enumeratywnie wymienione w tym przepisie, przy braku ustalenia jakichkolwiek czynności odwołującego, które pozwalały na przyjęcie, iż doszło do służby na rzecz państwa totalitarnego; 2) art. 13a ust. 5, art. 13b i art. 15c ustawy zaopatrzeniowej oraz § 14 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 grudnia 2018 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Celno - Skarbowej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2018 r., poz. 2373 z późn. zm.) poprzez ich błędne zastosowanie, co skutkowało uznaniem, że odwołujący pełnił służbę na rzecz państwa totalitarnego; 3) art. 15c w związku z art. 13a ust. 5 i art. 13b ustawy zaopatrzeniowej poprzez nieuzasadnione zastosowanie i przyjęcie, że odwołujący podlega rygorom przewidzianym w tych przepisach, pomimo iż nie spełnia przesłanek w nich określonych; 4) art. 232 k.p.c. z zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 231

k.p.c. oraz art. 233 k.p.c. polegające na: a) dokonaniu w sprawie ustaleń sprzecznych z zebrany materiał dowodowy, że służba odwołującego miała charakter działań wykonywanych na rzecz totalitarnego państwa, podczas gdy jej przebieg wynikający z dowodów zgromadzonych w sprawie, w tym fakt nienaruszania przez niego wolności i praw człowieka potwierdza, iż nie pełnił on służby na rzecz totalitarnego państwa; b) naruszeniu reguł dowodzenia i oceny dowodów wskazującej, iż fakt pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. nie może być ustalony wyłącznie na podstawie informacji IPN czy kryterium formalnej przynależności do służb, lecz na podstawie oceny całokształtu okoliczności sprawy, w tym indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka, działań służących reżimowi komunistycznemu poprzez niedokonanie całościowej oceny i pominięcie okoliczności wynikających z akt osobowych i zeznań strony; c) przyjęciu nieuprawnionego domniemania, iż skoro odwołujący w okresie spornym służył w Wydziale MSW, to już z tego faktu wynika, że pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa. W uzasadnieniu wyroku podkreślono, że Służba Bezpieczeństwa w sposób oczywisty powołana była do podejmowania działań operacyjnych wymierzonych przeciwko obywatelom; d) nieuwzględnieniu dowodów przemawiających za przyjęciem, że służba skarżącego nie miała charakteru działań na rzecz totalitarnego państwa, co miało wynikać z akt osobowych funkcjonariusza i jego zeznań w charakterze strony; 5) art. 379 pkt 4 k.p.c., co polegało na sprzeczności składu Sądu Apelacyjnego rozpoznającego apelację z przepisami prawa, albowiem w składzie tego Sądu brał udział osoby powołane na urząd sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3), a wadliwość procesu powołania mogła prowadzić w tych okolicznościach do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Ubezpieczony wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie w skarżonym zakresie i o przekazanie sprawy do ponownego

rozpoznania temu Sądowi, z ostrożności procesowej: uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c., tj. poprzez oddalenie apelacji organu rentowego, zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się okazała się niezasadna.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy (uchwała składu siedmiu sędziów z 16 września 2020 r., III UZP 1/20, OSNP 2021 nr 3, poz. 28). Chociaż nie można zaaprobować stanowiska, że w każdym przypadku kryterium pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej spełnione jest już tylko w przypadku formalnej przynależności do wymienionych w nim służb (wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2023 r., I USKP 40/22, OSNP 2023 nr 11, poz. 126), to jednak określenie formacji lub instytucji, w której odbywana była służba (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej), ma istotne znaczenie. Zakres i przedmiot działalności danej formacji (jednostki) może *prima facie* potwierdzać, iż była ona bezpośrednio ukierunkowana na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, stanowiący jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych tej jednostce zadań. Nawet brak po stronie ubezpieczonego indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, samoistnie nie wyklucza kwalifikacji jego służby jako służby na rzecz państwa totalitarnego (wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2024 r., III USKP 102/23, LEX nr 3652059). Skoro art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej łączy służbę na rzecz totalitarnego państwa z samym podjęciem służby w instytucjach i formacjach w tym przepisie wymienionych, to istnieje domniemanie faktyczne (wynikające z informacji o przebiegu służby potwierdzającej

służbę w tych jednostkach), że służba w nich była służbą na rzecz totalitarnego państwa. Domniemanie to może być obalone w procesie cywilnym przez ubezpieczonego. Nie jest jednak tak, że to na organie rentowym ciąży obowiązek udowodnienia (art. 6 k.c. w związku z art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.), że dany funkcjonariusz uczestniczył w łamaniu praw człowieka i obywatela. Gdy ustalenia faktyczne postępowania sądowego potwierdzą służbę w instytucjach i formacjach wymienionych w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, to ciężar dowodu przechodzi na ubezpieczonego (wyrok Sądu Najwyższego z 30 listopada 2023 r., III USKP 65/23, OSNP 2024 nr 6, poz. 67).

Zgodnie z linią orzecniczą Sądu Najwyższego, art. 15c ust. 3 oraz art. 22a ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej są sprzeczne z licznymi postanowieniami Konstytucji RP, sądy powszechne są w konsekwencji zobowiązane do niezastosowania tych przepisów, zaś oparcie się na nich przez Sąd drugiej instancji prowadzi do uwzględnienia skargi kasacyjnej odwołującego się funkcjonariusza policji (zamiast wielu zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2024 r., III USKP 72/23, LEX nr 3722751, i powołane tam orzecznictwo oraz argumentację). Wspomniana linia orzecnicza została zapoczątkowana wyrokiem z 16 marca 2022 r., II USKP 120/22 (OSNP 2023 nr 9, poz. 104). Sąd Najwyższy przyjął, że „wyzerowanie lat służby” (art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej) jest środkiem proporcjonalnym w stosunku do funkcjonariuszy, których lata służby przypadły przed zmianami zapoczątkowanymi w 1989 r. Rozwiązanie to nie pozostaje w sprzeczności z przepisami Konstytucji RP. „Wyzerowanie” lat służby na rzecz totalitarnego państwa sprawia, że każdy jej rok traktowany jest jako nieistniejący, co w konsekwencji powoduje, że im dłuższa była taka służba w trakcie kariery zawodowej odwołującego się funkcjonariusza, tym bardziej wysokość świadczenia - należnego mu po nowelizacji ustawy zaopatrzeniowej - zbliża się do wysokości najniższej emerytury gwarantowanej przez art. 18 ust. 2 ustawy zaopatrzeniowej. „Wyzerowanie” lat służby godzi w funkcjonariuszy, których lata służby przypadły przed zmianami zapoczątkowanymi w 1989 r. Dotkliwość tego rozwiązania jest proporcjonalna i w niewielkim stopniu dotyczy osób, które tylko kilka lat służyły w PRL. W rezultacie, rozwiązanie to nadaje się do osiągnięcia celu zakładanego przez ustawodawcę: skutecznie obniża emerytury „osób służących na rzecz totalitarnego państwa”. Sąd

Najwyższy uwzględnił również, że analogiczne do art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej rozwiązanie (obniżające przelicznik służby z 2,6 do 0,7 podstawy wymiaru) zostało już wcześniej wprowadzone do ustawy zaopatrzeniowej (art. 15b) a Trybunał Konstytucyjny uznał je za zgodne z Konstytucją RP (zob. wyrok z 24 lutego 2010 r., K 6/09, OTK-A 2010 nr 2, poz. 15 oraz z 11 stycznia 2012 r., K 36/09, OTK-A 2012 nr 1, poz. 3). Dlatego według Sądu Najwyższego nawet krytyczna ocena art. 15c ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej nie prowadzi do uznania jego niezgodności z Konstytucją RP, gdyż nie ma możliwości jednoznacznego zakwalifikowania tego przepisu jako pozostającego w opozycji do wzorców wynikających z Konstytucji RP, zwłaszcza jej art. 2.

Sąd Najwyższy uznał również, że art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej obniża wysokość świadczeń tych funkcjonariuszy, którzy od 1990 r. służyli wolnej Polsce. Służba taka nie może być traktowana jako służba na rzecz totalitarnego państwa. W tej sytuacji zastosowanie w stosunku do takich funkcjonariuszy art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej i obniżenie świadczenia należnego funkcjonariuszowi do pułapu przeciętnej emerytury, gdy wysokość „ponad” ten wskaźnik została wypracowana po 1990 r.: a) w sposób oczywisty narusza art. 32 ust. 1 ust. 2 Konstytucji RP; b) godzi w art. 64 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji RP; c) narusza prawo do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP; d) narusza art. 2 Konstytucji RP. Przemawia to za odmową zastosowania art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z 17 maja 2023 r., I USKP 63/22, OSNP 2024 nr 1, poz. 9 oraz z 24 maja 2023 r., II USKP 40/23, LEX nr 3568174). Akceptując odmowę zastosowania art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej jako wyrażającego normę sprzeczną z Konstytucją RP, w szczególności przyjmującą sankcję o charakterze nieproporcjonalnym, należy również zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 12 ust. 1 tej ustawy, emerytura policyjna przysługuje funkcjonariuszowi zwolnionemu ze służby, który w dniu zwolnienia posiada 15 lat służby w Policji, wliczając w to okresy równorzędne, wymienione w art. 13 tej ustawy. Oznacza to, że podstawowego przywileju emerytalnego polegającego na możliwości przejścia na emeryturę po 15 latach służby ze świadczeniem wynoszącym co najmniej 40% podstawy jego wymiaru skarżący nie nabył z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa, lecz z

tytułu służby pełnionej w demokratycznym państwie prawa. Niewątpliwie za przywilej należy uznać regulację polegającą na tym, że emerytura funkcjonariusza wzrasta o 2,6% podstawy wymiaru za każdy dalszy rok służby (art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy). Celem nowelizacji z 2016 r. było zniesienie tego przywileju i przyjęcie za okresy służby na rzecz totalitarnego państwa 0% podstawy wymiaru, co jest zgodne z celem ustawy wyrażającym się w pozbawieniu przywilejów nabytych z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa. Natomiast mechanizm określony w art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej w istocie niweczy uprawnienie funkcjonariusza do obliczenia wysokości emerytury według wskaźnika podstawy wymiaru 1,3% lub 2,6% za okresy służby niebędące służbą na rzecz totalitarnego państwa.

Odnosząc powyższe poglądy do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, Sąd Najwyższy uznał, że Sąd drugiej instancji nie naruszył art. 13b ustawy zaopatrzeniowej ani powołanych w skardze kasacyjnej przepisów procesowych, ponieważ przepis ten mógł zostać zastosowany w taki sposób, jak to uczynił Sąd drugiej instancji, to jest w oparciu o zajmowane stanowisko bez potrzeby dodatkowego ustalenia, czy w trakcie służby odwołujący się dopuścił się czynów godzących w prawa i wolności obywatelskie. Jak przyjęto już w powołanym wyżej orzecznictwie Sądu Najwyższego, nawet brak po stronie odwołującego się indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszania podstawowych praw i wolności człowieka, samoistnie nie wyklucza kwalifikacji realizowania charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji (wyrok Sądu Najwyższego z 30 listopada 2023 r., III USKP 65/23, OSNP 2024 nr 6, poz. 67).

Sąd Najwyższy nie miał również podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji. W ślad za argumentacją przedstawioną w uzasadnieniu wyroków Sądu Najwyższego z 22 maja 2024 r., III USKP 78/23 oraz z 4 grudnia 2024 r., III USKP 111/23, przypomnieć należy, że ocena wystąpienia sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, wymaga prowadzenia ustaleń

według kryteriów określonych w uzasadnieniu uchwały składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020 Nr 4, poz. 34). Samo powołanie sędziego sądu powszechnego na wniosek aktualnie funkcjonującej Krajowej Rady Sądownictwa nie jest jeszcze okolicznością, która samodzielnie może prowadzić do przyjęcia, że postępowanie z udziałem takiego sędziego jest dotknięte nieważnością w rozumieniu art. 379 § 4 k.p.c. Skarżący nie przedstawił żadnych okoliczności, które mogłyby prowadzić do stwierdzenia, że przy orzekaniu w niniejszej sprawie doszło do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka, ani nie wnosił w toku postępowania przed Sądem drugiej instancji o wycenienie tak powołanych sędziów. Zwrócić również należy uwagę, że w zaskarżonym wyroku Sąd drugiej instancji uwzględnił przytoczoną wyżej linię orzeczniczą dotyczącą zastosowania mechanizmu tzw. gilotyny (obciążenia świadczeń wypracowanych z tytułu służby w Policji i Milicji) i nakazał organowi rentowemu wyliczenie wysokości świadczenia emerytalnego z pominięciem art. 15c ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej, a zatem w sposób odpowiadający stanowisku Sądu Najwyższego.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[a.ł.]